

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ЯК ГОЛОВНОГО ЧИННИКА ГЕНДЕРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В УКРАЇНІ

Венцель В. В.

Наук. керівн.: д-р мед. наук., проф. **Питецька Н. І.**
Харківський національний медичний університет

Актуальність дослідження. За останні десятиріччя гендерні дискурси зазнають змін залежно від культурно-історичного часу та простору. Процеси трансформації місця та ролі жінки у сучасних умовах постіндустріального суспільства науковці відносять до найбільш складної і недостатньо дослідженої проблеми. Значних змін за останні роки зазнала суть гендерних відносин, тому на сьогоднішній день гендерний вимір належить до всіх рівнів суспільного життя, а поняття «гендер» стало центром уваги для багатьох наук. Дослідження проблематики гендерної рівності вказує на необхідність вирішення проблеми щодо соціального устрою, в якому у різних соціальних груп, зокрема чоловіків і жінок, є стійкі відмінності. Розвиток гендерних відносин надає актуальності дослідженню проблематики гендерної рівності в умовах транзитивності суспільства та європейської інтеграції України.

Ступінь розробленості проблеми. На початку третього тисячоліття, незважаючи на динаміку проведення наукових аналізів такого явища як гендерна нерівність, проблематика її дослідження в Україні перебуває на периферії наукових досліджень. Хоча багато зарубіжних та вітчизняних дослідників займаються вивченням феномену гендеру. Зокрема, психолог і феміністський філософ, професор Корнельського університету С. Бем у своїх працях звертала увагу на дискусійні питання статі, гендеру та сексуальної орієнтації. Професор вважала, що суспільство мають турбувати не фізичні відмінності між чоловіками і жінками, а те, як такі відмінності окремими соціальними конструктами перетворюються у недоліки жінок та їх дискримінацію [1]. Одним із найважливіших кроків у дослідженні гендерної проблематики вважають праці американського історика Д. Уоллах Скотт, яка перша включила поняття «гендер» в ряд найбільш важливих аналітичних історичних категорій [2].

Проблематика гендерних відносин та гендерної рівності стали предметом ґрунтового аналізу у працях вітчизняних науковців, зокрема, Т. Говорун, Т. Дороніної, С. Вихор, О. Кікінеджі, В. Кравець, О. Луценко та ін. Заслуговує на увагу колективне дослідження А. Голубенко та співавторів «Проблеми реалізації гендерної політики в умовах культурних трансформацій сучасності», що представлено у матеріалах конференції X Регіонального конкурсу наукових робіт молодих вчених «Гендерна політика очима української молоді» [3]. Автори провели глибокий аналіз основних негативних факторів, що впливають на рівень духовності та заважають подоланню гендерних стереотипів.

Мета дослідження. Здійснити теоретико-методологічний аналіз проблематики гендерної рівності в умовах суспільної трансфертності в Україні та світі.

Основний текст. Гендерна рівність за твердженням В. Кравця та співавторів – це рівна оцінка суспільством подібності й відмінності між жінками і чоловіками, різних соціальних ролей, які вони виконують [4, с.13]. Проте, як свідчить аналіз, у суспільстві існує дисбаланс у становищі жінок та чоловіків, із глибоким історичним корінням. Гендерна проблематика в Україні, як і у всьому світі, пов'язана не лише з правовими, економічними, політичними аспектами, а й з світосприйняттям суспільства. Для вирішення цієї проблеми важливо наскільки суспільна свідомість індивіда готова до гендерної рівності. Історія дослідження гендеру вказує на те, що потрібно оцінювати не біологічні відмінності чоловіків і жінок, а ті відмінності, які формуються у суспільстві, і стосується ця проблема не лише жінок, а й чоловіків. Розвиток гендерної рівності обмежується гендерними стереотипами. Таким чином сила, воля, влада, активність становлять набір рис, що характерні чоловічому гендеру та класифікуються як маскулінність. Навпаки, слабкість, покірність, пасивність відносять до ознак, які характеризують жінок, та становлять фемінність. Переосмислення моделі маскулінності відбулося в останні десятиліття, коли в Західній Європі набули поширення гей-рухи, що були розповсюджені в США. Крім того, на сьогоднішній день існує значна кількість гендерних стереотипів, які під час формування психологічного характеру представників гендерних груп, стають перешкодою в досягненні

рівноправності чоловіків і жінок у суспільстві. Наша держава не є виключенням. Як свідчать дані Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) за 2016 рік в першу десятку лідерів із 144 країн по забезпеченню гендерної рівності увійшли Ісландія, яка три останні роки займає перше місце, Фінляндія, Норвегія, Швеція, Руанда, Ірландія, Філіппіни, Словенія, Нова Зеландія, Нікарагуа [5, с.214-217]. Згідно представлених даних щодо забезпечення гендерної рівності Україна займає 69 місце. Останніми в списку індексу гендерної нерівності виявилися Сирія, Пакистан та Ємен [5, с.217]. Слід відзначити, що індекс гендерної нерівності враховує ряд факторів, які визначають його зміст.

Один з таких показників – це стан репродуктивного здоров'я. Ця норма вимірюється двома показниками: рівнем материнської смертності та коефіцієнтом народжуваності у підлітків. Так відсутність материнської смертності та підліткової вагітності вважаються ідеальними показниками.

Наступний фактор, який враховується при визначенні індексу – це показник розширення прав і можливостей, який вимірюється співвідношенням кількості жінок і чоловіків, які є депутатами парламенту, та рівнем середньої і вищої освіти серед жінок. Найнижчі позиції при розрахунку індексу гендерної нерівності в Україні за останні роки, в тому числі за 2016 рік, залишаються у галузі політики. Складова індексу у цій частці становить 0,098, при встановленій рівності – 1 [5, с.214; 10]. Проведений моніторинг виявив зростання розриву в розмірі заробітної плати жінок та чоловіків, що понизило місце України в цьому рейтингу з 61 на 68 позицію [5, с.217; 10]. Таким чином, аналіз даних ВЕФ засвідчує, що у сучасному світі є країни, які максимально наблизились до гендерного егалітаризму. В той же час в країнах Південної Африки, Південної Азії та арабських державах спостерігається найвищий показник гендерної нерівності, на що найбільше впливає стан репродуктивного здоров'я, можливість працевлаштування та місце жінки в політичній сфері держави.

Для реалізації політики ООН щодо забезпечення гендерної рівності в світі у XXI столітті в Україні розроблені Національні плани відносно покращення стану жінок, а у червні 2004 року Верховною Радою України було ухвалено Рекомендації парламентських слухань «Становище жінок в Україні: реалії та перспективи» [6]. У зазначеному документі звертається

увага на загострення проблеми безробіття в Україні серед працездатного населення, переважну частину якого складають жінки. З метою забезпечення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства у 2005 році прийнято Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [7]. За підтримки Єврокомісії урядом України було проведено ряд заходів з метою вивчення досвіду країн Євросоюзу у подоланні гендерних стереотипів.

Комітетом ООН з питань гендерної рівності і розширення прав і можливостей жінок у 2015 році у Пакистані була опублікована доповідь з детальним аналізом становища жінок у сучасному світі. У доповіді зазначено, що рівень здобуття вищої освіти серед жінок уже досягнув свого історичного максимуму, проте стан їх працевлаштування перебуває на значно нижчому рівні [8]. Як свідчать дослідження даного питання, жінки країн «третього світу» за рівноцінну з чоловіками працю отримують значно меншу заробітну плату, досі недопредставлені в парламентах, урядах, міжнародних організаціях, системах правосуддя та в економіці [9, с.45]. Таким чином, одним із основних заходів боротьби з гендерною нерівністю має стати забезпечення жінок правами на працю, що буде високо цінуватися та оплачуватися, а це у свою чергу призведе до підвищення соціального становища жінок у світі.

Висновки. Отже, незважаючи на фізіологічні вроджені відмінності між чоловіками і жінками, основні фактори гендерної нерівності обумовлені соціальними та культурними аспектами життя суспільства. На сучасному етапі гендерні стереотипи змінюються надзвичайно швидко і у цьому вбачається можливість досягнення гендерної рівності у політичній, економічній та діловій сфері життя у світі, у тому числі і в Україні. Звісно реалізація в нашій державі принципів гендерної рівності можлива при формуванні і дотриманні політичної, правової та соціальної культури населення. Тому, для створення рівних можливостей у реалізації жінками та чоловіками своїх прав, необхідно на державному рівні забезпечити створення та реалізацію спеціальної нормативно-правової бази. Дотримання прав людини, забезпечення партнерських відносин між жінками та чоловіками у всіх сферах життєдіяльності України має стати

базою для становлення та розвитку нашого суспільства, його життєвих цінностей, зростання благополуччя кожної сім'ї та добробуту окремого індивіда.

Література

1. Бем С. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов / Сандра Бем; пер. с англ. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2004. – 336 с.
2. Гендерная история. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.socionauki.ru/book/files/tmh/287-311.pdf>
3. Голубенко А. Проблеми реалізації гендерної політики в умовах культурних трансформацій сучасності [Електронний ресурс] / А. Голубенко, Г. Кушнарєнко, К. Коноваленко // Гендерна політика очима української молоді: матер. підсумк. конф. X Регіонального конкурсу наукових робіт молодих вчених, Харків, 30.11.2016 р. / [за ред.: Н. В. Бібік, Г.Г.Фесенко]; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім.О.М.Бекетова, 2016. – 361 с. – Режим доступу : http://eprints.kname.edu.ua/44327/1/Збірник_28-58-64.pdf
4. Кравець В. П. Гендерні дослідження: прикладні аспекти: моногр. / В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінеджі та ін. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. – 448 с.
5. Human Development Report 2016 Human Development for Everyone [electronic resource] / access mode: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf
6. Про Рекомендації парламентських слухань «Становище жінок в Україні: реалії та перспективи» [Електронний ресурс]: Постанова Верховної Ради України від 29 червня 2004 р., № 1904-IV / Законодавство України: сайт – Електрон. дані і прогр. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1904-15>, станом на 24 вересня 2017 р.
7. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [Електронний ресурс]: Закон України від 08 вересня 2005 р., № 2866- IV / Законодавство України: сайт – Електрон. дані і прогр. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>, станом на 24 вересня 2017 р.

8. ООН о правах женщин: до полного гендерного равенства еще очень далеко [Електр. ресурс]. – 2015. – Режим доступа: <http://www.un.org/apps/news/subject.asp?SubjectID=7>

9. Венцель Н. Реалізація прав жінок країн «третього світу» у глобалізаційній кризі сучасності / Н. Венцель // Гендер. Екологія. Здоров'я: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції – Харків: ХНМУ, 2017. – 372 с.

10. Фесенко Т. Г. Гендерний індекс освіти як контекст інноваційних проєктів в Україні [Електр. ресурс] / Фесенко Т.Г., Шахов А.В., Фесенко Г.Г. // Соціальні трансформації: сім'я, шлюб, середній клас та інноваційний менеджмент у країнах Нового Шовкового Шляху : тези доп. II Міжн. наук. конф. / відп. за вип. С. М. Головацька. – Одеса: ОНМУ, 2017. – С. 15-19. – Режим доступу:

http://eprints.kname.edu.ua/45529/1/%D0%9E%D0%9D%D0%9C%D0%A3_%D0%BD%D0%B0%D1%88%D1%96%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80_2017.pdf